

***Fotografering og
privatlivets fred***

Indhold

1. Fri fotografering og brug af fotos kontra privatlivets fred	2
2. Redaktionens 2 vurderinger	3
3. Er billedet lovligt optaget?	4
3.1 Er stedet "ikke frit tilgængeligt"	4
3.2 Uberettiget – hvem giver samtykke og hvordan	8
3.3 Uberettiget – berettiget på grund af nyheds- og informationsværdien ...	11
3.4 Fotoforbud efter loven	13
3.5 Politiet kommer	14
4. Kan billedet bringes lovligt?	15
4.1 Straffelovens regler	15
4.1.1 "Hæleri"	15
4.1.2 Billeder vedrørende private forhold .	15
4.1.3 Ærekrænkelser	18
4.1.4 Erstatningsansvar	19
4.2 Pressenævnets praksis	20
4.2.1 Offentliggørelse af billeder generelt .	20
4.2.2 Arkivbilleder – bjælkebilleder	21
4.2.3 Samtykke – sygdom/ulykke-børn ...	23
4.2.4 Skjult kamera	25
4.2.5 Billedmanipulation	26
5. Kommerciel brug af billeder	27
Bilag:	
Straffelovens kap. 27 om	
Freds- og ærekrænkelser	28
Vejledende regler for god presseskik	32

[1] Fri fotografering og brug af fotos kontra privatlivets fred

En af grundstenene i et demokratisk samfund er massemediernes mulighed for frit at indsamle informationer, herunder at tage fotografier, der skal offentliggøres.

Den frie fotografering er af folketinget blevet afvejet over for den ret til privatliv, som den enkelte borger, organisation m. v. har.

Resultatet af denne afvejning ses først og fremmest i straffelovens regler om privatlivets fred i §§ 264-264 d, men også i de vejledende presseetiske regler og i domstolenes afgørelser om retten til eget billede.

[2] Redaktionen 2 vurderinger

Når den redaktionelle medarbejder skal vælge det billede, som skal bringes som illustration til en given artikel, skal to spørgsmål afgøres.

For det første skal man undersøge, om billedet er lovligt optaget (se afsnit 3).

For det andet skal man undersøge, om det er lovligt at bringe billedet i den indholdsmæssige sammenhæng, som artiklen eller indslaget indebærer (se afsnit 4).

[3] Er billedet lovligt optaget?

Der er to helt centrale regler i straffeloven, når man skal se på, om et billede er lovligt optaget.

Den ene regel (§ 264) siger, at en person kan straffes, hvis han/hun uberettiget skaffer sig adgang til fremmed hus eller andet ikke frit tilgængeligt sted eller ikke forlader fremmed grund efter at være opfordret dertil.

Den anden (§ 264a) siger, at en person kan straffes, hvis han/hun uberettiget fotograferer personer, der befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted.

Man kan altså fotografere på frit tilgængelige steder, og man må også fotografere personer, der er på disse steder.

Hvis man vil opholde sig/fotografere på steder, der ikke er frit tilgængelige, eller fotografere personer, der opholder sig der, skal man enten sørge for et samtykke eller sikre sig, at historien har en sådan nyheds- eller informationsværdi, at domstolene vil lade hensynet til privatlivets fred vige for presse-dækningen.

3.1. Er stedet "ikke frit tilgængeligt"

Et sted er "ikke frit tilgængeligt", når det fremstår som privat, dvs. at offentligheden ikke har adgang til stedet.

Det er ikke nødvendigt, at der er et hegn, en låge eller anden form for markering af grænsen mellem offentlig vej og en privat have, for at haven og huset er "ikke frit tilgængeligt". Det er heller ikke et krav, at lågen eller huset er låst.

	Frit tilgængeligt	Ikke frit tilgængeligt
Offentlige gader, pladser, skove og parker	✓	
Private veje, stier i private skove og strandarealer	✓	
Huse, lejligheder		✓
Haver		✓
Biler	på åben gade	på privat område
Private virksomheder	Salgslokaler i åbningstiden, parkeringsplads ved fx. supermarked	Aflåste lokaler samt salgslokaler uden for åbningstiden
Offentlige kontorer	Service lokalerne i åbningstiden, fx. på et posthus eller på et rådhus	Borgmesterkontorer og lign., hvor der fx. skal være en aftale om pressens adgang, samt service lokalerne uden for åbningstiden
Hospitaler, fængsler, skoler og andre institutioner		✓
Jernbanevogne, fly		✓

Hvis der er tvivl, om et sted er frit tilgængeligt, vil der blive lagt vægt på, om personen har måttet gøre noget aktivt for at skaffe sig adgang, fx. at bryde en lås op.

Et areal kan være frit tilgængeligt, fx. en mark. Her er det først strafbart at opholde sig, når man er

blevet opfordret til at gå.

Hvis fotografen har været på et "ikke frit tilgængeligt" sted under opgaven, skal redaktionen undersøge, om fotografen har sørget for et samtykke, jf. afsnit 3.2., eller om historien har den nødvendige nyheds-/informationsværdi, jf. afsnit 3.3.

Hvis fotografen - uanset han/hun selv har været på et frit sted - har optaget personer, der opholder sig på et "ikke frit tilgængeligt" sted, skal redaktionen undersøge, om personerne er hovedmotivet. Fx. vil det være lovligt at fotografere et gammelt, bevaringsværdigt hus, selv om der kommer en person med på billedet, fordi han/hun står i huset nær et af vinduerne. Det kan også være berettiget at fotografere et hus, der brænder, selv om redningsmandskabet og de reddede personer også optages.

Grænsen er svær at trække. Østre Landsret har forkastet en fotografs forklaring om, at han kun fotograferede et hus. Han havde fra vejen fotograferet to betjente gennem et vindue i et hus, hvor de var i gang med en ransagning.

Hvis personerne er hovedmotivet, skal redaktionen undersøge, om fotografen har sørget for et samtykke, jf. afsnit 3.2., eller om historien har den nødvendige nyheds-/informationsværdi, jf. afsnit 3.3.

Hvis fotografen både selv har været på det "ikke frit tilgængelige" sted og har fotograferet personer, der opholdt sig på samme sted, kan begge forhold straffes.

Østre Landsret har frikendt en fotograf for at have fotograferet en forfalden, ubeboet gård og for derved at have overtrådt mark- og vejfredsloven, da han benyttede den almindelige adgangsvej til gården og kun opholdt sig på gårdspladsen.

Østre Landsret har vurderet en hotelbalkon som “ikke frit tilgængeligt” sted. En fotograf havde fotograferet en betjent, der overvågede en demonstration fra balkonen. (Fotografen blev dog frikendt, fordi betjenten kunne iagttages af andre personer med det blotte øje. Af frikendelsen kan forstås, at det er berettiget at fotografere en betjent i funktion på et sted, der er “ikke frit tilgængeligt”, men hvor han/hun kan iagttages af andre personer med det blotte øje, jf. afsnit 3.3)

Vestre Landsret har taget stilling til en videooptagelse som led i den faglige konflikt om overenskomstdækning af en restaurant, La Cabana. Hotel- og Restaurationspersonalets Samvirke havde lavet blokade mod La Cabana, og 3 ansatte fra Samvirket havde foretaget optagelser af vareleverancer til restauranten. Optagelserne dækkede fortovet foran restauranten, indkørslen til og gården til den. Landsretten lagde vægt på, at det måtte have stået de 3 ansatte fra Samvirket klart, at optagelserne i betydeligt omfang ville omfatte personer, og at i hvert fald personer med tilknytning til restauranten ikke ville have givet tilladelse til optagelserne. På den baggrund dømte landsretten optagelserne som ulovlige.

Forbundet har rådgivet i nogle sager i denne gråzone. Fx. havde et misbrugsambulatorium generelt forbudt pressen at arbejde på sit område. Ambulatoriet afholdt et offentligt loppemarked i gården i den ejendom, hvor det havde til huse. Forbundet vurderede, at gården i den situation var "frit tilgængelig", og at tv-holdet derfor var berettiget til at interviewe m.v. under loppemarkedet, med mindre holdet konkret blev opfordret til at forlade det.

3.2. Uberettiget - hvem giver samtykke og hvordan

Det kan blive berettiget for en fotograf at opholde sig på et "ikke frit tilgængeligt" sted og tage fotografier af personer, der opholder sig på sådanne steder, hvis fotografen får ejerens eller den fotograferedes/modellens samtykke.

Et samtykke kan selvfølgelig være et "ja" eller "kom indenfor", men også være stiltiende, fx. at ejeren ikke reagerer over for den fotograf, der opholder sig på hans/hendes område, eller at personen ikke reagerer over for fotografen, når det opdages, at han/hun er ved at blive fotograferet.

Som eksempel kan nævnes, at en fotograf fotograferer en person i gadedøren, når han/hun åbner døren (uden at det er aftalt på forhånd). Disse billeder er som udgangspunkt ulovligt optaget, men hvis personen ikke reagerer på, at fotografen arbejder, bliver fotograferingen lovlig på grund af samtykket.

Når en person har givet sit samtykke, er det bindende for den pågældende. Personen kan trække samtykket tilbage med den konsekvens, at fotografen må forlade stedet eller stoppe med fotograferingen af personen. Fotografen overholder straffeloven ved kun at fotografere personen og opholde sig på det "ikke frit tilgængelige" sted, så længe samtykket forelå.

Nogle personer kan ikke selv give samtykke. Det drejer sig om børn og personer, der på grund af sygdom el. lign. ikke kan handle fornuftsmæssigt.

Fotografen bør sikre sig forældrenes samtykke, når han/hun vil fotografere et barn under 15 år. Om en ung mellem 15-18 år selv kan give samtykke til fotograferingen, afhænger af en række konkrete for-

hold. Det er den unges modenhed, de forhold, som fotografiet optages under, den sammenhæng, som fotografiet offentliggøres i, de konsekvenser, som må påregnes som følge heraf m.v. For at undgå problemer bør fotografen søge et - stiltiende - samtykke fra forældre, fx. gennem en orientering fra en institutionsleder til forældrekredsen om, at fotografen vil være til stede en bestemt dag for at fotografere et givent medium, og at de forældre, der ikke ønsker deres børn fotograferet, skal give besked.

Det er også en vanskelig afgørelse, om en psykisk syg person selv kan give sit samtykke.

I Nordvang-sagen bragte Ekstra Bladet en artikelserie om forholdene for de psykiatriske patienter på hospitalet, som Københavns Amtskommune ejer. Journalisten og fotografen havde fået samtykke fra bl.a. en bæltefikseret patient og fra moderen til en anden patient, der ikke selv kunne give samtykket. Højesteret fandt, at begge disse samtykker ikke var gyldige. (Men på grund af den saglige reportage af betydelig nyheds- og informationsværdi fandt retten, at amtskommunen som ejer af hospitalet ikke kunne få nedlagt fagedforbud mod, at bladet bragte billederne igen, jf. afsnit 3.3).

Når en fotograf gerne vil fotografere, fx. et kontor eller andet "ikke frit tilgængeligt" lokale, er det en god idé at indhente samtykke både hos den konkrete bruger af kontoret og ejeren af selve ejendommen, fx. det firma/den myndighed, som brugeren er ansat i. Hvis der er tale om fotografering i en lukket offentlig institution, fx. et fængsel eller et hospitalsafsnit, skal der indhentes samtykke fra ledelsen.

Det er også væsentligt at få fastlagt præcist,

hvad det er, ledelsen for institutionen, brugeren m.fl. giver samtykke til.

Et samtykke kan når som helst tilbagekaldes. Den fotograferede skal trække sin tilladelse tilbage over for fotografen eller redaktøren på mediet for at opnå, at det oprindelige samtykke ikke længere har nogen gyldighed.

Både fotografen og især de elektroniske medier kan blive hårdt ramt, hvis en medvirkende kalder et samtykke tilbage, lige før udsendelsen skal offentliggøres.

Derfor anbefaler Dansk Journalistforbund, at journalisten og fotografen taler hele optagelses- og produktionsforløbet igennem med de medvirkende ved meget omkostningskrævende opgaver og får samtykket skriftligt. I en sådan situation kan den medvirkende muligvis gøres økonomisk ansvarlig for de forgæves produktionsomkostninger ud fra formueretlige regler. DJ har ikke kunnet finde retsafgørelser på dette felt.

Hvis der er tale om optagelser af personer med en uhelbredelig sygdom, må også de pårørendes samtykke indhentes.

En privat person eller en offentlig myndighed, der har ret til at disponere over et område, der er frit tilgængeligt, kan generelt opstille betingelser for ophold og fotografering på området, fx. ved skiltning (se dog retsbygninger nederst i afsnittet 3.4). Det gælder, uanset at ophold eller fotografering af personer på området ikke vil være strafbart efter straffelovens regler. Det, at man har lovlig adgang til et privat område, er altså ikke ensbetydende med, at man også må fotografere der.

Derfor er det i princippet muligt for fx. koncert-

arrangører og sportsklubber at forbyde (eller stille betingelser for) fotografering under koncerter eller konkurrencer på et stadion. Men DJ har kun fået kendskab til et fotoforbud, udstedt af et kunstmuseum.

DJ støder normalt på to typer af sager på dette felt.

Den ene type drejer sig om, at arrangøren ønsker at udelukke medarbejdere fra et bestemt medium fra arrangementet. Disse sager løses normalt ved styrken i det faglige sammenhold blandt fotografene og deres medier, så alle får lige vilkår.

Den anden type drejer sig om, at koncertarrangøren af orkestrets manager er pålagt at begrænse fotografens ophavsret til sine billeder. Her presser forbundet på for at få managernes og pladeselskabernes forståelse for, at fotografen bevarer sin ophavsret til fotografierne til redaktionel anvendelse, mens manageren fortsat kan bestemme, hvilke billeder af orkestret der må anvendes til reklame, plakater og anden form for merchandising.

3.3. Uberettiget - berettiget på grund af nyheds-/informationsværdien

En pressefotograf eller et tv-hold har videre rammer for at optage billeder, end en person, der ikke arbejder med nyhedsformidling.

Domstolene vurderer i de konkrete sager, om pressedækningen havde en sådan nyheds- eller informationsværdi, at hensynet til privatlivets fred må vige.

Der er fire domme - to, der lader privatlivets fred gå forud for informationsfriheden, to, der lader informationsfriheden gå forud for privatlivets fred.

I de første domme fra 1987 fandt Højesteret, at pressedækningen ikke havde en sådan nyheds- eller informationsværdi, at privatlivets fred måtte vige.

I den ene dom fulgte 5 pressefolk med 40 demonstranter ind i Mærsk McKinney Møllers have. Til brug for presseomtalen af demonstrationen tog pressefolkene billeder og notater fra demonstranternes ulovlige aktiviteter.

I den anden dom var en pressefotograf fulgt med 35 demonstranter ind på overborgmester Egon Weidekamps kontor på Københavns Rådhus for at tage billeder til pressebrug vedrørende demonstrationen.

I to senere domme lagde Højesteret en sådan vægt på pressedækningens nyheds- og informationsværdi, at hensynet til privatlivets fred måtte vige.

Den ene dom fra 1989 (Nordvang-sagen) drejede sig om Ekstra Bladets artikelserie om forholdene for de psykiatriske patienter på hospitalet. Højesteret fandt, at omtalen og gengivelsen af de to bæltefikserede patienter var sket som led i en saglig reportage af betydelig nyheds- og informationsværdi tilrettelagt i samarbejde med lægerne og plejepersonalet. Derfor kunne amtskommunen som ejer af hospitalet ikke få nedlagt fagedforbud mod, at bladet bragte billederne igen.

I den anden dom fra 1994 blev en tv-journalist frifundet for at have trængt ind i Svend Aukens have for at dække en demonstration, hvor nogle socialdemokrater demonstrerede mod Øresundsforbindelsen. Retten fandt, at journalisten ganske vist havde skaffet sig adgang til et "ikke frit tilgængeligt" sted, men at det var berettiget, da hensynet til nyhedsformidlingen havde stor vægt, og da kræn-

kelsen af privatlivets fred var beskeden.

Med denne dom finder DJ, at Højesteret har lagt en ny og mere pressevenlig linje end i de gamle domme fra 1987.

Der er ingen retsafgørelser, der fastlægger nogen linje for, hvornår det er berettiget at fotografere personer, der rammes af en ulykke på offentlige steder. Spørgsmålet skal ses i sammenhæng med de grænser, som retssystemet sætter for pressens videregivelse af billeder om private forhold, jf. afsnit 4.

Domstolene har afsagt to modstridende domme om pressens mulighed for at fotografere betjente i funktion på privat område. DJ finder, at det rigtige resultat må være, at det er berettiget at fotografere en betjent i funktion på et sted, hvor han/hun kan iagttages af andre personer med det blotte øje – også selv om stedet som sådan ikke er frit tilgængeligt.

3.4. Fotoforbud efter loven

Retsplejelovens § 31, stk. 4, fastslår, at man ikke må fotografere i retssalen uden dommerens tilladelse. Lovens forbud dækker kun selve retssalen.

En del dommere har nedlagt fotoforbud i hele retsbygningen ud fra administrative hensyn.

Det er DJs opfattelse, at disse forbud er i strid med retsplejeloven.

Der eksisterer også andre lovbestemmelser med fotoforbud, fx. mod fotografering fra luftfartøjer over dansk statsområde. Bestemmelsen synes ikke at blive anvendt i praksis.

3.5. Politiet kommer ...

Når en fotograf skal dække større begivenheder, anbefaler DJ og Pressefotografforbundet (PF) følgen-

de retningslinjer, som fotografene bør anvende. Det gælder især, når fotografen skal arbejde bag politiafspærringer.

Det er en god idé at bære PF-emblemet synligt og at have pressekortet på sig.

Hvis politiet forsøger at lægge hindringer i vejen, skal fotografen vise sit pressekort. Hvis ikke det løser problemet, skal fotografen anmode om en begrundelse, og bede om navn, tjenestenummer og afdeling på den betjent, der lagde hindringer i vejen for fotografens arbejde samt bede om at tale med den ansvarshavende repræsentant for politiet.

Hvis politiet kræver film m.v. udleveret, fremkaldt eller ødelagt og/eller kameraet beslaglagt, skal fotografen protestere og forlange at komme med på politistationen. Hvis politiet fastholder deres krav, skal fotografen kræve, at kamera, film m.v. plomberes, indtil en dommer har taget stilling til, om beslaglæggelsen er lovlig.

Fotografen opfordres til at kontakte forbundets AKUTlinje på 33 93 42 59, der er åben døgnet rundt.

Det kan være en god idé, at fotografen så hurtigt som muligt laver en skriftlig indberetning med bl.a. dato, tid, sted, begivenhed, forløb, som kan gøre AKUTlinjens rådgivere i stand til at give en hurtigere sagsbehandling, og som også kan sendes til fotografens arbejdsgiver eller kunde.

[4] Kan billedet bringes lovligt?

Når redaktionen skal vurdere, om et billede kan bringes lovligt, er der en række regler, der spiller sammen.

Hovedreglerne findes i straffeloven og medieansvarsloven.

4.1 Straffelovens regler

4.1.1 "Hæleri"

Hvis fotografen har optaget billedet i strid med de regler, der er beskrevet i afsnit 3, er det strafbart at offentliggøre det efter hæleribestemmelsen i § 264c (der er gengivet i bilaget).

Østre Landsret har i en dom fra 1982 dømt en journalist for overtrædelse af § 264c. Fotografen blev dømt for uberettiget fotografering, da han havde fotograferet en person på trods af personens klare protest. Journalisten blev dømt for hæleri, da han havde kendskab til den fotograferedes protest og alligevel bragte billedet i forbindelse med sin artikel.

Redaktøren kan godt blive draget til ansvar, selv om fotografen ikke bliver anmeldt og søgt straffet for sin ulovlige fotografering.

4.1.2 Billeder vedrørende private forhold

Når redaktionen har konstateret, at billedet er lovligt optaget, skal den konkrete brug af billedet redaktionelt vurderes - først og fremmest i relation til andre bestemmelser i straffeloven og reglerne om god presseskik i medieansvarsloven.

Reglen i straffelovens § 264d beskytter den fotograferede i to relationer:

For det første beskytter reglen den fotograferedes private forhold mod uberettiget videregivelse. For det andet beskytter reglen den fotograferede mod videregivelse af en særlig type billeder, nemlig billeder, der viser den fotograferede ”under omstændigheder, der åbenbart kan forlanges unddraget offentligheden”.

Bestemmelsen beskytter private forhold hos både privatpersoner og foreninger samt til en vis grad hos private firmaer.

Når redaktionen skal vurdere, om billedet vedrører private forhold, er det afgørende billedets motiv/indhold. Private forhold er fx. interne familieforhold, sexualliv, skilsmisser og separation, hemmeligholdte forlovelser, sygdom, misbrug, selvmordsforsøg, private stridigheder, der er holdt inden for hjemmet eller den private virksomheds rammer, politiske tilhørsforhold, indtægtsforhold og lign.

Specielt økonomiske oplysninger kan imidlertid have så stor offentlig interesse, at videregivelse er berettiget.

Offentlig omtale af ulykker, alvorlige forbrydelser og overgreb på svage grupper, fx. patienter, vil typisk være berettiget af hensyn til pressefriheden og mediernes rolle som offentlighedens vagthund. Det medfører ikke nødvendigvis, at det er berettiget at offentliggøre billeder af de implicerede personer sammen med omtalen.

Kendte/offentlige personer har ikke samme beskyttelse af deres private forhold som den almindelige borger. Oplysninger, der for andre tilhører privatsfæren, kan videregives, men det er afgørende, hvilken del af privatlivet der er tale om.

Den politiker eller forretningsmand, der ofte viser sig offentligt i forbindelse med sit arbejde, må tåle offentlighed i den sammenhæng, men skal ikke nødvendigvis tåle, at hans private familieliv også offentliggøres i medierne.

Retspraksis har fastslået, at et bryllup er en privat begivenhed, og at selv kendte personer er berettiget til at afvise pressen.

Hvis en offentlig person har givet pressen lov til at dække sit bryllup eller andre private forhold, må den pågældende finde sig i, at skilsmissen m.v. også offentliggøres.

Når en kendt person er på et offentligt sted, er hovedreglen, at han/hun må finde sig i at blive fotograferet og i, at fotografiet bliver offentliggjort.

Den mest kendte sag er nok billedene af den topløse Sanne Salomonsen i Ugens Rapport. Hun blev fotograferet badende fra en offentlig, øde strand. Østre Landsret fandt, at topløs badning er en så almindelig foreteelse, at gengivelse af billeder heraf ikke i sig selv er en fredskrænkelse. Men måden de blev offentliggjort på i Ugens Rapport kunne give det indtryk, at Sanne Salomonsen havde accepteret at optræde i sensationel, afklædt tilstand til ære for Rapportens læsere. Det var derfor sammenhængen, der gjorde, at retten nåede frem til, at det havde været retsstridigt at bringe fotografierne.

Østre Landsret har i den anden dom frikendt en redaktør. En journalist modsatte sig fotografering ved et møde med flere hundrede deltagere - både ved selve mødet og efterfølgende over for redaktøren. Redaktøren blev frikendt, selv om billederne blev bragt med en tekst, der nærmede sig det chika-

nøse (fx. "en krukke, en sart herre og andenrangs skuespiller"). Baggrunden er, at retten ikke fandt, at omtalen faldt ind under "private forhold" efter § 264d.

Fotografen og/eller redaktøren kan godt blive straffet, uden at billedet har været offentliggjort. Lovens betingelse er blot, at billedet er givet til uvedkommende.

Også her fritager samtykke for straf, jf. afsnit 3.2.

Reglen i § 264d beskytter – som nævnt – også andet end den fotograferedes private forhold. Det gælder billeder af den pågældende "under omstændigheder, der åbenbart kan forlanges unddraget offentligheden".

Denne undtagelse beskytter den fotograferede mod alvorlig personlig krænkelse.

Den indebærer, at lovligt optagne billeder af fx. trafikofre og ofre for andre former for ulykker ikke må offentliggøres.

Højesteret dømte i 1991 en redaktør for at have vist fotografier fra en drukneulykke, bl.a. af den afdøde og dennes mand under redningsaktionen. Meddelelsen om afdødes navn og stilling var derimod berettiget.

I modsætning til, hvad der gælder ved ærekrænkelser, er det uden betydning for strafansvaret, om billedet taler sandt eller ej.

4.1.3 Ærekrænkelser

Det har derimod afgørende betydning i sager om ærekrænkelser, om billedet - og tilhørende tekst - taler sandt.

En ærekrænkelse kan være en ringeagtsytring, fx. andenrangsskuespiller. Det kan også være en sig-

telse, fx. bagmand. En sigtelse er en beskyldning for, at den afbildede har lavet noget strafbart, noget amoralisk eller på anden måde angribeligt efter normerne i samfundet, eller at den afbildede ikke har de nødvendige kvalifikationer for at varetage sin stilling.

Hvis en sigtelse offentliggøres mod bedre vidende, eller hvis den redaktionelle medarbejder har savnet rimelig grund til at anse den for sand, stiger strafferammen fra bøde eller hæfte til hæfte eller fængsel indtil 2 år.

En sigtelse bliver imidlertid straffri, hvis den er sand.

Redaktionen bør derfor være meget omhyggelig med sin research, fordi disse bestemmelser indebærer, at den redaktion, der kan bevise, at sigtelsen er sand, er straffri.

Et pressefoto er jo en god dokumentation og vil som sådan ofte være et sandhedsbevis.

Ærekrænkelsessager drejer sig derfor i praksis om en tekst, som omgiver billedet.

4.1.4 Erstatningsansvar

Langt de fleste sager drejer sig om godtgørelse/erstatningsbeløb, som den forurettede kræver.

De beløb, som den forurettede forlanger, ligger normalt meget højt, og hovedparten afsluttes ved forlig.

Domstolene opererer med et niveau for erstatning og godtgørelse mellem 10.- 50.000 kr.

4.2 Pressenævnets praksis

Pressenævnets opgave er at vurdere, om medierne på baggrund af de rejste sager holder sig inden for begrebet "god presseskik" som fastlagt i medieansvarsloven.

Nævnet afgør de rejste sager og kan som sanktion udtale sin kritik og pålægge mediet at offentliggøre nævnets kendelse.

4.2.1 Offentliggørelse af billeder generelt

Pressenævnets praksis kan sammenfattes til, at det ikke er i strid med god presseskik, at medierne fotograferer personer, der befinder sig på et offentligt sted - heller ikke selv om de pågældende ikke har givet tilladelse.

Nævnet har derimod i en række sager kritiseret den måde, hvorpå et medium har anvendt de optagne billeder i forbindelse med offentliggørelse af artikler, tv-indslag m.v. Ved behandlingen af emner, der kan anses for følsomme, finder nævnet, at mediet særligt skal efterprøve, hvorvidt det er berettiget at anvende billeder af genkendelige personer.

Pressenævnet foretager en konkret bedømmelse af, om billedets sammenkædning med artiklens eller tv-indslagets øvrige indhold kan give læserne eller seerne det forkerte indtryk, at den afbildede person kan identificeres med den rejste kritik eller det beskrevne emne.

TV 2 blev kritiseret for en sekvens i en kritisk udsendelse om hoftecementet "Boneloc". Den klagen læge, der efter det oplyste ikke var indblandet i Boneloc-sagen, var blevet optaget i samtale med en overlæge, som blev kritiseret i udsendelsen.

TV 2 havde valgt bl.a. at fokusere på klageren og dennes bil i en sekvens, hvor man ser både klageren og den kritiserede overlæge køre væk, mens speaken bl.a. gav navnet på den kritiserede læge og oplyste, at han samlet havde trukket 5,6 mio. kr. ud af Boneloc-projektet til sig selv i løn og konsulent-honorar. Efter en samlet vurdering fandt nævnet, at udsendelsen fokuserede på klageren på en sådan måde, at han blev anset for omfattet af Boneloc-sagen, og at dette var en unødigt krænkelse.

Dagbladet Politiken bragte et billede til en artikel med rubrikken "Etnisk kludetæppe - Otte ud af ti navne på dørene er fremmede i et navngivet boligområde. Folk fra over 50 forskellige lande er samlet her". Klageren var på billedet og følte sig angivet som en af de fremmede i en overfladisk, nedladende og fordomsfuld artikel om ghettoer - uanset sit danske statsborgerskab. Pressenævnet fandt, at artiklen omhandlede et emne, som af mange anses for kontroversielt og følsomt, og at der i sådanne tilfælde bør udvises påpasselighed for at undgå krænkelse, herunder bør berettigelsen af afbildning af personer i særlig grad efterprøves. Da det ikke var sket i den foreliggende sag, udtalte nævnet sin kritik.

4.2.2 Arkivbilleder - bjælkebilleder

Pressenævnet har også haft nogle sager, hvor mediet har offentliggjort et arkivbillede. Dvs. et billede, som oprindeligt er optaget og offentliggjort i en bestemt sammenhæng - typisk med samtykke fra modellen - men senere anvendes i en helt anden sammenhæng.

I en af sagerne havde klageren og dennes familie tidligere medvirket i en udsendelse om deres boligområde. Senere blev familien vist i et nyhedsindslag om forvirrede forældre og deres børn. Selv om TV2/Østjylland havde beklaget genanvendelsen over for klageren, udtalte Pressenævnet sin kritik, idet beklagelsen skulle være bragt i en efterfølgende nyhedsudsendelse for at opfylde reglerne i medieansvarsloven.

I en anden af sagerne havde Søndagsavisen givet et billede af klageren, der på et offentligt sted drak øl sammen med en gruppe personer. Ca. et halvt år senere bragte avisen billedet igen til illustration af en artikel om den voldelige effekt af nerve- og sovemedicin i kombination med alkohol - uden angivelse af "arkivfoto", men med en vis sløring. Pressenævnet fandt, at klageren uberettiget blev sammenkædet med indholdet af artiklen, og at han som følge af den tidligere offentliggørelse kunne genkendes trods den forsøgte sløring.

For at undgå kritik af anvendte arkivbilleder med personer på skal et medium udvise særlig omhu i sin vurdering af, om personen bliver identificeret med indholdet i artiklen, tv-indslaget m.v. Hvis svaret er ja, bør mediet enten indhente samtykke fra personen eller foretage en effektiv sløring af den afbildedes identitet.

I nogle tilfælde kan genanvendelsen af billeder forsvares, hvis det tydeligt - og korrekt - angives, at der er tale om "modelfoto, arkivfoto, fotocollager" eller lignende. Det er en betingelse, at der herved opnås en klar distance mellem personens identitet og artiklens indhold.

Men det er ikke altid nok. Et fagblad bragte en stor artikel med rubrikken "Brug af flere pædagoger fra etniske minoriteter". Den var illustreret med et billede af klagerens datter, der ikke har et traditionelt dansk udseende, og som sad ved et bord i en vuggestue. Under fotoet var anført med små bogstaver "Modelfoto/fotografens navn". Pressenævnet fastslog, at der var tale om et arkivfoto og ikke modelfoto, da hverken klageren eller personalet i vuggestuen havde givet tilladelse. Nævnet fandt, at bladet ikke havde udvist varsomhed ved anvendelse af arkivbilledet, og at det ikke særligt havde efterprøvet, om det var berettiget at anvende billedet i forbindelse med dette følsomme emne.

4.2.3 Samtykke - sygdom/ulykke - børn

Ligesom under det strafbare område er et samtykke fra den afbildede person generelt nok til, at et medium kan offentliggøre billedet i den sammenhæng efter god presseskik.

Det er væsentligt, at aftalen mellem den redaktionelle medarbejder og personen er klar.

I en sag blev klagerens billede bragt i forbindelse med artikler om misbrugere, der holdt til på en offentlig plads i Århus. Der var modstridende forklaring om en evt. aftale om fotografering af klageren. Da billedet var optaget på et offentligt sted til brug for artikler om et socialt problem netop på dette sted, udtalte Pressenævnet ikke sin kritik.

Af nævnets praksis kan ses, at medierne skal vise hensyn og takt, når de optager/indsamler og gengiver billeder i forbindelse med dødsfald, alvorlig sygdom og ulykkestilfælde.

Her påhviler medierne en udstrakt informationspligt især i tilfælde, hvor billeder optages på ikke offentligt tilgængelige steder, eller hvor optagelserne sker med henblik på senere anvendelse i mere generelle sammenhænge.

En journalist og en fotograf fra et magasin besøgte klageren på et hospital med henblik på en artikel om hans alvorlige sygdom. En læge havde informeret dem om, at klageren havde fået en del medicin. Pressenævnet udtalte, at under disse omstændigheder havde magasinet en forpligtelse til i højere grad end sædvanligt at sikre sig, at den interviewede var klar over, at der var tale om et interview og optagelser af billeder til et ugeblad. På baggrund af modstridende oplysninger fandt nævnet ikke fuldt ud tilstrækkeligt grundlag for at udtale kritik.

Klageren var vist i to klip i en udsendelse om kræftforsøg. Billederne var optaget, mens hun var indlagt på en anden afdeling, hvilket hun havde givet accept til. Seerne kunne få det - forkerte - indtryk, at klageren medvirkede i forsøget. Da der var tvivl om den mundtlige aftale, fandt Pressenævnet ikke tilstrækkeligt grundlag for at fastslå, at god presseskik var overtrådt.

Om børn har Pressenævnet behandlet enkelte sager.

B.T. bragte en artikel med følsomme oplysninger om en 16-årig pige med psykiske problemer, hvorefter hendes forældre klagede til Pressenævnet. Da bladet burde have sikret sig forældrenes accept på grund af pigens tilstand, udtalte Pressenævnet sin alvorlige kritik.

Kendelsen er begrundet i pigens særlige situation og fratager ikke andre unge mellem 15-18 år muligheden for at komme til orde inden for områder, som de kan overskue konsekvenserne af.

4.2.4 Skjult kamera

Pressenævnet har generelt overvejet offentliggørelse af optagelser, som medierne har foretaget med skjult kamera eller skjult mikrofon.

Resultatet er, at offentliggørelse som hovedregel vil være i strid med god presseskik.

Der er dog tre undtagelser:

1. De medvirkende giver efterfølgende samtykke. Det kan også ske indirekte ved, at personen får mulighed for at forholde sig til det, der skete i optagelsen,
2. Offentliggørelsen tjener en samfundsmæssig interesse, der klart overstiger hensynet til de personer, der er optaget med skjult kamera, og at den nødvendige journalistiske dokumentation ikke eller kun meget vanskeligt kan skaffes på anden måde, eller
3. De optagne personer bør anonymiseres, særligt når de viste personer ikke er (hoved)ansvarlige for de kritisable forhold, der beskrives på billederne/indslagene, optaget med skjult kamera.

Både undtagelse 2 og 3 har Pressenævnet anvendt i en klage over Rapporten på DR om inkassobureauers arbejdsmetoder. Da et almindeligt interview ikke

ville have fremskaffet oplysningerne, var optagelserne med skjult kamera i overensstemmelse med god presseskik, men den fotograferede konsulent fra inkassobureauet burde have være anonymiseret.

4.2.5 Billedmanipulation

DJ/PF tager afstand fra billedmanipulation. Uanset at den digitale udvikling har gjort det endnu nemmere at manipulere med billeder, er det helt afgørende at fastholde pressefotografiernes dokumentariske værdi.

Desværre er det ikke lykkedes at få udgiversiden med i form af en fællesudtalelse.

Pressenævnet har i en enkelt sag taget stilling til problemet. Et magasin bragte en artikel om billedmanipulation med et foto af en kendt foredragsholder, hvor hendes ansigt ved hjælp af computer-teknik blev anbragt på et nøgenfoto. Hendes navn var gengivet både på forsiden af bladet og i rubrikken. Først understreger Pressenævnet, at personer, som deltager i den offentlige politiske eller kulturelle debat, må tåle en omfattende omtale i medierne, herunder i satirisk øjemed. I den konkrete sag udtaler nævnet sin kritik, fordi magasinets brug af klagerens navn og foto er egnet til at fremkalde det indtryk, at der er tale om en virkelig nøgenfotografering af hende.

[5] Kommerciel brug af billeder

Inden et billede kan anvendes i reklame, skal modellen altid give sit samtykke. Det er uden betydning, om modellen er en kendt person eller ej.

Et blad må dog gerne fx. gengive næste nummers forside med afbildede personer i en reklame for sig selv - uden at bladet skal indhente særskilt samtykke hertil.

Hvis et billede skal anvendes i anden kommerciel sammenhæng, fx. plakater, skal modellen også give samtykke, hvis modellen er en kendt person. Ikke-kendte personer kan normalt ikke få erstatning for en sådan anvendelse af billeder af dem, da de ikke kan vise, at de har lidt noget tab.

Alle må tåle at blive gengivet i fx. leksika.

[Bilag] **Straffelovens kap. 27 om Freds- og ærekrænkelser**

§ 264. Med bøde eller hæfte eller fængsel indtil 6 måneder straffes den, som uberettiget

- 1) skaffer sig adgang til fremmed hus eller andet ikke frit tilgængeligt sted,
- 2) undlader at forlade fremmed grund efter at være opfordret dertil.

Stk. 2. Begås det i stk. 1, nr. 1 nævnte forhold med fortsæt til at skaffe sig eller gøre sig bekendt med oplysninger om en virksomheds erhvervshemmeligheder eller under andre særlig skærpende omstændigheder, kan straffen stige til fængsel indtil 4 år.

§ 264 a. Den, som uberettiget fotograferer personer, der befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted, straffes med bøde, hæfte eller fængsel indtil 6 måneder. Det samme gælder den, der ved hjælp af kikkert eller andet apparat uberettiget iagttager sådanne personer.

§ 264 c. De i §§ 263-264 a indeholdte straffebestemmelser finder tilsvarende anvendelse på den, der uden at have medvirket til gerningen skaffer sig eller uberettiget udnytter oplysninger, som er fremkommet ved overtrædelsen.

§ 264 d. Med bøde, hæfte eller fængsel indtil 6 måneder straffes den, der uberettiget videregiver

meddelelser eller billeder vedrørende en andens private forhold eller i øvrigt billeder af den pågældende under omstændigheder, der åbenbart kan forlanges unddraget offentligheden. Bestemmelsen finder også anvendelse, hvor meddelelsen eller billedet vedrører en afdød person.

§ 267. Den, som krænker en andens ære ved fornærmelige ord eller handlinger eller ved at fremsætte eller udbrede sigtelser for et forhold, der er egnet til at nedsætte den fornærmede i medborgeres agtelse, straffes med bøde eller hæfte.

Stk. 2. Er fornærmelsen fremsat mod nogen af de i § 119, stk. 2, nævnte personer i anledning af udførelsen af deres tjeneste eller hverv, uden at bestemmelserne i straffelovens § 121 kommer til anvendelse, bliver dette ved straffens udmåling at betragte som en skærpende omstændighed, og straffen kan da stige til fængsel indtil 6 måneder.

Stk. 3. Ved straffens udmåling bliver det at betragte som en skærpende omstændighed, at fornærmelsen er fremsat i trykt skrift eller på anden måde, hvorved den får en større udbredelse, eller på sådanne steder eller til sådanne tider, at det i høj grad forøger det krænkende i ytringen.

§ 267 a. Har nogen på den i § 267, stk. 3, angivne måde fremsat en udtalelse, der indeholder en usandfærdig sigtelse mod en anden for forhold, der, hvis den var sand, ville gøre denne uværdig til at beklæ-

de offentlige hverv, skal der, når den, der har fremsat sigtelsen, påstås idømt straf for ærekrænkelse, hverken ved afgørelsen af skyldsspørgsmålet eller ved straffens fastsættelse kunne tages hensyn til påstand om, at den i samfundet i almindelighed gældende vurdering af sigtelsens utilbørlighed ikke skal finde anvendelse.

§ 268. Er en sigtelse fremsat eller udbredt mod bedre vidende, eller har gerningsmanden savnet rimelig grund til at anse den for sand, straffes gerningsmanden for bagvaskelse med hæfte eller med fængsel indtil 2 år. Er sigtelsen ikke fremsat eller udbredt offentligt, kan straffen under formildende omstændigheder gå ned til bøde.

§ 269. En sigtelse er straffri, når dens sandhed bevises, såvel som når den, der i god tro fremsætter sigtelsen, har været forpligtet til at udtale sig eller har handlet til uberettiget varetagelse af åbenbar almeninteresse eller af eget eller andres tarv.

Stk. 2. Straf kan bortfalde, når der oplyses omstændigheder, som gav føje til at anse sigtelsen for sand.

§ 270. Er sigtelsens fremsættelse ved sin form utilbørlig fornærmende, kan straf efter § 267, stk. 1, anvendes, selv om sandhedsbevis føres; det samme gælder, såfremt gerningsmanden ikke har haft rimelig anledning til at fremsætte fornærmelsen.

Stk. 2. Dersom den fornærmede alene nedlægger påstand om straf efter denne paragraf, tilstedes bevis for sigtelsens sandhed ikke ført, medmindre almene hensyn afgørende taler derfor.

§ 275. Forbrydelserne i dette kapitel er undergivet privat påtale. Dette gælder dog ikke dem, der er nævnt i §§ 266, 266 a og 266 b.

Stk. 2. I de i §§ 263-265 nævnte tilfælde kan offentlig påtale ske, når den forurettede anmoder herom. Det samme gælder, når nogen, der virker eller på den tid, hvorom talen er, virkede i offentlig tjeneste eller hverv, sigtes for et forhold, der kan medføre eller kunne have medført stillingens eller hvervets fortabelse, samt når en sigtelse fremsættes i navnløs eller med urigtigt eller opdigtet navn forsynet skrivelse.

[Bilag] **Vejledende regler for god presseskik**

Grundlæggende synspunkter

Sikringen af ytringsfriheden i Danmark står i nøje forbindelse med massemediernes frie adgang til at indsamle informationer og nyheder og til at offentliggøre dem så korrekt som muligt. Den frie kommentar er en del af ytringsfrihedens udøvelse. Under varetagelse af disse opgaver bør massemediernes anerkende hensynet til den enkelte borgers krav på respekt for den personlige integritet og privatlivets fred og til behovet for beskyttelse mod ubeføjet krænkelse.

Under brud på god presseskik henhører også hindring af berettiget offentliggørelse af informationer af væsentlig betydning for offentligheden samt eftergivenhed over for udenforståendes krav om indflydelse på massemediernes indhold, hvis eftergivenheden kan medføre tvivl om massemediernes frie og uafhængige stilling. Brud på god presseskik foreligger endvidere, hvis en journalist pålægges opgaver, som er i strid med nærværende presseetiske regler.

En journalist bør ikke pålægges opgaver, der strider mod hans samvittighed eller overbevisning.

Reglerne omfatter det redaktionelle stof (tekst og billeder), som offentliggøres i den trykte periodiske presse, radio og fjernsyn samt i de øvrige massemedier.

Reglerne omfatter tillige annoncer og reklamer i den trykte periodiske presse og i de øvrige massemedier i det omfang, der ikke er fastsat særlige regler herom.

Reglerne omfatter omtalte og afbildede personer, herunder også afdøde personer, juridiske personer og lignende.

Reglernes indhold

A. KORREKTE MEDDELELSER

1. Det er massemediernes opgave at bringe korrekt og hurtig information. Så langt det er muligt, bør det kontrolleres, om de oplysninger, der gives, er korrekte.
2. Kritik bør udvises over for nyhedskilderne, i særdeleshed når disses udsagn kan være farvet af den personlige interesse eller skadevoldende hensigt.
3. Oplysninger, som kan være skadelige, krænkende eller virke agtelsesforringende for nogen, skal efterprøves i særlig grad, inden de bringes, først og fremmest ved forelæggelse for den pågældende.
4. Angreb og svar bør, hvor det er rimeligt, bringes i sammenhæng og på samme måde.
5. Det skal gøres klart, hvad der er faktiske oplysninger, og hvad der er kommentarer.
6. Overskrifter og mellemrubrikker skal i form og indhold have dækning i den pågældende artikel eller udsendelse. Det samme gælder de såkaldte spisesedler.
7. Berigtigelsen af urigtige meddelelser skal finde sted på redaktionens eget initiativ, hvis og så snart kendskab til fejl af betydning i de bragte meddelelser indgår.

Berigtigelsen skal foretages i en sådan form, at læserne, lytterne eller seerne får klar mulighed for at blive opmærksom på berigtigelsen.

B. ADFÆRD I STRID MED GOD PRESSESKIK

1. Meddelelser, som kan krænke privatlivets fred, skal undgås, medmindre klar almen interesse kræver offentlig omtale.

Det enkelte menneske har krav på beskyttelse af sin personlige anseelse.

2. Selvmord eller selvmordsforsøg bør ikke omtales, medmindre klar almen interesse kræver eller begrunder offentlig omtale, og i så fald bør omtalen være så skånsom som muligt.

3. Ofre for forbrydelser eller ulykker skal vises det størst mulige hensyn. Det samme gælder vidner og pårørende til de implicerede. Ved indsamling og gengivelse af billedmateriale skal der vises hensynsfuldhed og takt.

4. Der bør opretholdes en klar skillelinje mellem annoncering og redaktionel tekst.

Tekst og billeder foranlediget af direkte eller indirekte merkantile interesser bør kun bringes, hvis et klart journalistisk kriterium taler for offentliggørelse.

5. Andres tillid må ikke misbruges.

Der bør vises særligt hensyn over for personer, som ikke kan ventes at være klar over virkningerne af

deres udtalelser. Andres følelser, uvidenhed eller svigtende herredømme bør ikke misbruges.

C. RETSREPORTAGE

1. De under A og B anførte almindelige presseetiske regler gælder også for retsreportagen.

2. Reglerne for retsreportagen gælder også sagernes forberedelse, herunder straffesagers behandling hos politi og anklagemyndighed.

3. Retsreportagen bør være objektiv.

På ethvert stadium af sagernes forberedelse og ved behandlingen i retten bør journalisten tilstræbe en kvalitativ ligelig gengivelse af parternes – i straffesager anklagemyndighedens og forsvarrets – synspunkter.

En omtale af en straffesag bør følges op med et referat af sagens afslutning, hvad enten denne finder sted i form af tiltalefrafald, frifindelse eller domsfældelse.

4. Det bør undgås at nævne personers slægtsforhold, stilling, race, nationalitet, trosbekendelse eller organisationsforhold, medmindre dette direkte har med sagen at gøre.

5. Så længe en straffesag ikke er endeligt afgjort eller bortfaldet, må der ikke offentliggøres meddelelser, der kan lægge hindringer i vejen for sagens opklaring, eller tilkendegivelser om, at en sigtet eller tiltalt er skyldig.

Ved omtale af en straffesag skal det klart fremgå, om sigtede/tiltalte har erklæret sig skyldig eller ikke-skyldig.

6. Der skal i videst muligt omfang følges en klar saglig linje ved afgørelsen af, hvilke sager der omtales, og i hvilke tilfælde navne på de implicerede nævnes.

En sigtets eller tiltalts navn eller anden identificering bør udelades, når ingen almen interesse taler for at offentliggøre navnet.

7. Der skal iagttages varsomhed med meddelelser om, at politianmeldelse er indgivet mod en navngiven person. Meddelelse herom bør som regel ikke bringes, før anmeldelse har medført indgriben fra politiets eller anklagemyndighedens side.

Dette gælder dog ikke, hvis det anmeldte forhold i forvejen er kendt i videre kredse eller har væsentlig almen interesse, eller det efter de foreliggende omstændigheder må antages, at anmeldelsen er solidt underbygget.

8. En sigtet, tiltalt eller domfældt person bør forskånes for at få fremdraget en ham tidligere overgået straffedom, hvis den er uden betydning for de forhold, han nu er sigtet, tiltalt eller dømt for. I anden nyhedssammenhæng bør de mod en person tidligere rejste straffesager som regel ikke omtales.

Fotografering og privatlivets fred

udgivet af

Dansk Journalistforbund

marts 1999

Tekst: Elise Hammer og Charlotte Bruhn

Grafisk tilrettelæggelse:

Jørgen Koefoed

Teknisk produktion:

DataGraf Auning AS

Forsidefoto:

At fotografere Madonna kan være risikabelt

- Paparazzo-fotografen Richard Young har lynskudt
en af sine kollegaer i London, 1987.

ISBN 87-98145-2-5

Dansk Journalistforbund er
medieforbundet for journalister,
tegnere, (multimedie-)producere,
web-redaktører, pressefotografer,
billedjournalister, versionister,
TV- og radioprogrammedarbejdere,
TV- og filmfotografer,
AV-assisterter, redigeringsteknikere,
lydteknikere, tekstere, grafikere,
layoutere, forlagsredaktører,
visualisere, informationsmedarbejdere
med flere.

Fotografering og privatlivets fred
udgivet af Dansk Journalistforbund

København:

Gammel Strand 46 · DK-1202 København K
Telefon +45 3342 8000 · Fax +45 3342 8003

Århus:

Klostergade 56 · DK-8000 Århus C
Telefon +45 8730 9330 · Fax +45 8730 9331

E-mail: dj@journalistforbundet.dk
www.journalistforbundet.dk

